

Passuth Krisztina

MAROSI ERNŐ: EGYETEMI TANÁR

Nem egyetemi tanárként, hanem diákként ismertem meg, együtt jártunk az egyetemre – a Piarista-közbe, noha nem egy évfolyamra. Ami engem illet, csak második nekifutásra, 1956 nyarán fogadtak be az Alma Materbe, amikor már az osztályszempontok kezdtek kicsit háttérbe szorulni. A felvételit hamarosan 1956 követte, s 1957 tavaszán már nem lehetett művészettörténet-szakot felvenni, csak a következő őszön. Az én évfolyamom nagyon kicsi volt, mindössze öt hallgatóból állt. Így érthető, hogy inkább a két alattunk járó évfolyammal barátkoztunk, működtünk együtt, így – többek közt – a Kovács Péter–Kovalovszky Márta házaspárral, Askercz Évával, Szabó Júliával, Pernecky Gézával, Dávid Ferivel, Péter Mártával, Tóth Melindával és másokkal. Igazi tekintélynek azonban – emlékeim szerint – a nálunk idősebbek örvendhettek: így főleg Boskovics Miklós, Végh János, Pernecky Géza (aki addigra már konzervatóriumot is elvégezte). Ők jártak Fülep Lajos professzor és Váczi Péter történész óráira, s így elsősorban ők ismerkedhettek meg egy olyan európai szemlélettel, amit az 1956 utáni egyetemen csak kevesen képviselhettek.

Marosi Ernő, noha náluk fiatalabb volt, mégis ehhez a szellemi körhöz kapcsolódott. Ami engem illet, az említett saját évfolyamtársaimon kívül a nálam fiatalabb hallgatókkal barátkoztam, így elsősorban Szabó Júliával, Marosi Ernő későbbi feleségével. Szabó Júlia érdeklődési köre – a huszadik századi magyar művészet – nagyjából egybeesett az enyémmel, csak annál sokkal szélesebb volt, több irányzat érdekelte, az orosz ikonoktól egészen a tizenkilencedik századi művészetig.

Amikor már végeztünk, meglehetősen elkerültünk egymástól, de azért kiállításokon, vagy esetleges utazások során még gyakran találkoztunk. Szabó Julival együtt utaztam először Moszkvába. Mikor én az egészen korai orosz ikonok szépségét igen nagy csodálattal, de annál kevesebb hozzáértéssel tanulmányoztam, Juli pedig abszolút biztonsággal sorolta fel nekem a legfontosabb ikon-típusokat, korszakokat, ismeretebb mestereket, megdöbbenve hallgattam, s aztán megkérdeztem, honnan tudja mindezt. A feleletére most is emlékszem: mit gondolsz, mit szólna az Ernő, ha én ezt mind nem tudnám? Hát arról szó sem lehetne. S ugyanez történt a régi templomépületeknél, kolostoroknál is: Ernő szelleme akkor is ott kísértett, mikor valójában igen messze tartózkodott.

De nemcsak a szelleme vált meghatározóvá – már egészen fiatalkorában is – hanem a követelményrendszere is. Nemcsak sajátmagától és Julitól, hanem szinte minden művészettörténész hallgatótól megkívánta, hogy a lehető legszélesebb körben legyen tájékozott, nemcsak egy szűkebb, maga-választotta tematikában. Ha valaki valamit véletlenül nem tudott – ami előfordult –, azt Ernő ironikus megjegyzései a továbbiakban nemigen kímélték.

Tanszéki összejeövetel, Szóke-ház, Kistarcsa, 1982 körül. Balról jobbra: Kádár Zoltán, Molnár László, Németh Lajos, Marosi Ernő, Bor Ferenc, Bartos György, Tóth Sándor.

© MÉM MDK, Tudományos Irrattár

segéderőre támaszkodott, amit nem mindenki ismert. Tehát saját rajzkészségére, hogy leggyakrabban lerajzolta, leskiccelte a szóban forgó templomot, romot, szobrot, vagy bármi mást. És a lerajzolás folytán rögzítette s raktározta saját memóriájában, így lett az övé végérvényesen.

Beszélgetni tulajdonképpen leginkább csak avval szeretett, aki ebben a hihetetlen kavalkádban, ami ismereteinek sokszínűségére épült, neki nemcsak társa, hanem versenytársa is lehetett. Tehát tulajdonképpen mindegy volt neki, hogy kivel alakítja ki a sajátos dialógust – lehetett az professzor, de egy kezdő diák is –, aki megértette, s követni tudta a szabadon áramló asszociációkat, utalásokat, analógiákat, lehetőleg olyan gyorsasággal, mint Marosi Ernő maga. S ebben az ismeretanyagban Kelet- és Közép-Európa, Nyugat-Európa, egy kis szlovák falu vagy egy amerikai múzeum adott esetben egyforma fontosságra tettek szert, mindenféle hierarchia nélkül.

Marosi Ernő szeretett tanítani az egyetemen, de ugyanúgy kutatni is szeretett, levéltárakban vagy éppen ásatások helyszínén, de ugyanígy előadni is szeretett, kezdetben a TIT-ben, az ismeretterjesztő társulatban, ahol az illusztrációs anyagot – diapozitívok százait – ő maga rendezte, s ő maga határozta meg. A végeláthatatlan aprómunka ugyanúgy nem idegesítette, mint a látványosabb erőfeszítések. Úgy emlékszem, a TIT diatárának meghatározásával egy egész nyarat töltött el. Aztán a TIT-től is függetlenítette magát: saját maga fotózott; emlékszem, különféle gépeket, állványokat, foto-felszerelést vásárolt utazásai során, és ezek segítségével már olyan felvételeket tudott készíteni, amik őt magát is kielégítették.

A nyolcvanas években ritkábban találkoztunk, ő az Intézetben és az egyetemen is vezető funkciót töltött be, sokat publikált, utazott. Majd Németh Lajos váratlanul, tragikusan meghalt, halála mindenkit megrendített. A Tanszék vezetését Kelényi György vette át ideiglenesen, de ő nem akart továbbra is tanszékvezető maradni. Akkoriban jöttem haza külföldről, és megnéztem Budapesten egy modern kiállítást. Itt találkoztam véletlenül Julival és Marosi Ernővel, jó alkalom nyílt a beszélgetésre,

Amikor bekerült tanárségédnek az egyetemre, ugyanolyan fontosnak tartotta a teoretikus tájékozottságot, a legfontosabb művészetelméletek alapos ismeretét és megértését, mint az egyes épületek, műtárgyak festmények történetét, stílusának analizését. S főként az összefüggéseket, amelyek felvillantása – első pillanatban – néha túlságosan is váratlannak hatott. Aztán mindig kiderült, hogy mégis léteznek, s neki van igaza. A vitatott mű lehetett bármilyen korszakból való, és létezhetett bármilyen helyen – Ernő magának érezte. Lehet, hogy ebben, s kivételesen jó memóriájában egy olyan

s Ernő megkérdezte, nem akarnám-e megpályázni a tanszékvezetői állást, már meghirdették a Hivatalos Közlönyben. De hát nem sürgős az egész - mondta - még ráérek a pályázatot beadni. Valahogy még aznap megszerzem a Közlönyt, amiből kiderült: két nap múlva jár le a határidő. A pályázatot - nem a legtokéletesebb formában - időre beadtam, a döntés azonban csak jóval később született meg, s 1993-ban neveztek ki az egyetemre. Ettől az időtől kezdve lettünk Marosi Ernővel kollégák, s ismertem

Marosi Ernő kiránduláson egyetemi éveiben, Keserü Katalin, Vikol Katalin, Takács József társaságában, 1970 körül
© MÉM MDK, Tudományos Irrattár

meg több oldaláról is, ekkortól értékeltem és láttam abból a szempontból, hogy milyen, mint egyetemi tanár. Erre utal, hogy Ernő arra is gondolt, hogy - még kinevezésem előtt - ismerkedjem meg a különböző, rám váró feladatokkal, így például az államvizsgával is. Így kerültem be az éppen aktuális államvizsga bizottságba külső tagnak, s figyelhettem meg, hogy is történik ez az egész. Érdekes, tanulságos volt, s éppen azért örültem, mikor már valamivel később a felvételen és az államvizsgán is részt vehettem, leggyakrabban éppen Ernővel együtt, aki ezt a feladatot már több évtizede ellátta. Az első alkalommal történt, hogy a vizsgázót Ernő a rá jellemző bombázó kérdésekkel ostromolta igen nagy energiával, a végén a szegény áldozat majdnem elsírta magát, majd kiment. Biztos voltam benne, hogy nem fogjuk felvenni. Erre azonban Ernő kijelentette: végeredményben nagyon jól vizsgázott, ellenőriztem, leszámoltam, kérdéseim 70 %-ára tudott jól válaszolni, természetesen felvesszük. (Szerencsére elfelejtettem, melyik tanítványunkkal történt ez, de úgy rémlik, azóta az illető már szép pályát futott be, s bizonyára vezető kurátor valahol.) Más alkalmakkor, mikor én voltam a felvételi bizottság elnöke, megkérdeztem a jelöltet, mi érdeklí a művészettörténetből. Ernő azonnal átvette a szót: modernből csak ő kérdezett (persze abszolút hozzáértéssel), én szóhoz sem jutottam, legfeljebb az értékelésben. Ernő majdnem mindig a legaktuálisabb kortárs kiállításokat, könyveket kérdezte a jelölttől, aki ezen a végén már nem is csodálkozott.

Ernőnek a Tanszéken nem volt szüksége rá, hogy magas- vagy legmagasabb beosztása legyen, egyszerűen adott volt vezető helye, minden hierarchia, vagy formalitás nélkül is. Pontosan tudta, hol helyezkedik el a Tanszék - később Intézet - az egyetemi, s azon túlmenően az akadémiai vagy tudományos hierarchiában. Tudta, hogy ő mit akar, mit tart helyesnek, s ahhoz ragaszkodott mindenkivel szemben, olyannal is, aki nem értett vele egyet. Soha nem kötött, s nem vállalt kompromisszumot, sőt, inkább elébe ment a lehetséges konfliktusok megvitatásának. Itthoni tudományos elismertsége, és külföldi, nemzetközileg ugyancsak jegyzett rangja együttesen eredményezték, hogy formális titulusok nélkül is, majdnem iratlanul, igen nagy tekintélye volt és maradt. Hivatalos pozícióra ehhez nem volt szüksége. Ő

Marosi Ernő Kistarcsán tanszéki kiránduláson, 1982 k., Németh Lajos, Tóth Sándor, Szőke Annamária, Aradi Nóra társaságában
© MÉM MDK Tudományos Irrattár

mint kutató, úgy is, mint tanár. S ami talán a legfontosabb: egyénisége s gondolatai együtt olyan erők, hogy a számos akadály, fal ellenére is tovább sugároznak: elsődlegesen (volt, vagy aktuális) tanítványai felé, akik továbbviszik és tovább építik elveit és gondolatait. Még ha nyomába nehezen is tudnak érni.

maga hivatalos pozíciókra nem törekedett. Sokkal inkább arra, hogy a véleményét szabadon, tisztán megfogalmazva, gondosan kiválasztott hivatkozásokkal alátámasztva, a leghatározottabban adja elő, szóban és írásban egyaránt. Legyen szó a műemlékvédelemről – vagy éppen annak hiányáról – vagy bármilyen, aktuális témáról, ami jelen életünket, pusztuló kulturális örökségünket, a szakmai jövőképet, a műtárgyak, múzeumok ügyét érinti. Mindezt nemcsak közügynek, hanem egyben a legszemélyesebb ügyének is tekinti. Kifejezésre is juttatja, úgy is,